

УДК 338.24.01

ЗНАННЯ ЯК РЕСУРС КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ

KNOWLEDGE AS A COMPETITIVE RESOURCE OF THE ORGANIZATION DEVELOPMENT

Чернов Сергій Іванович

д. держ.упр.

cernovsi@ukr.net

Боровик Марина Вікторівна

к.е.н., доцент

borovik.marina@gmail.com

Запорожець Ганна Володимірівна

к.е.н., доцент

nushikk@mail.ru

У статті розглянуто сутність знань як ресурсу конкурентного розвитку організації, визначено основні властивості знань. Проаналізовано види знань та наведено їх класифікацію, визначено місце знань в ресурсній системі організації. Розглянуті переваги що виникають з організацією управління знаннями.

В статье рассмотрено сущность знаний как ресурса конкурентного развития организации, определены основные свойства знаний. Проанализировано виды знаний и приведено их классификацию, определено место знаний в ресурсной системе организации. Рассмотрены преимущества, которые возникают с организацией управления знаниями

In the article essence of knowledge is considered as a resource of competition development of organization, basic properties of knowledge are certain. The types of knowledge are analysed and their classification over is brought, the location of knowledge is determined in the resource system of organization. Advantages that arise up with organization of managements knowledge are considered

Ключові слова: знання, інформація, класифікація знань, корпоративні знання, конкурентні переваги, управління знаннями

Ключевые слова: *знания, информация, классификация знаний, корпоративные знания, конкурентные преимущества, управление знаниями*

Keywords: *knowledge, information, classification of knowledge, corporate knowledge, competitive advantage, knowledge management*

Вступ. Сучасні організації повинні приділяти значну увагу знанням, як джерелу отримання конкурентних переваг за рахунок отримання інформації про стан внутрішнього та зовнішнього середовища та відносин між ними. Тільки завдяки розумінню своїх власних можливостей та того як вони співвідносяться з потребами споживачів продукції, організація може розвинути свої конкурентні переваги. Організації повинні постійно та безперервно досліджувати свою діяльність, та її зв'язок з зовнішнім оточенням.

Дослідженню питань, пов'язаних з економікою знань присвячені роботи таких зарубіжних та вітчизняних вчених як: П. Друкер, К. Віг, І. Нотаки, Г. Такеучи, Г. Бекер, Є. Брукінг, М. Блауг, Д. Мінцер, Ф. Махлуп, М. Мелоун, Д. Стоунхаус, Т. Стюарт, Р. Аккоф, Дж. Беллінгер, Т. Ллойд, Я. Менцер, К.-Е. Свейбі, М. Поляні, Л. Прусак, Т. Давенпорт, П. Сенге, Т. Шульц, А.Л. Гапоненко, Б.Г. Клейнер та інших [1-13]. Більшість робіт за даною тематикою присвячено дослідженню знань на макрорівні, при цьому проблеми економіки знань на мікрорівні і досі залишаються вивченими в значно меншому обсязі.

Метою роботи є дослідження знань як ресурсу конкурентного розвитку організації.

Методи дослідження. Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet тощо.

Результати. Знання у найбільш широкому розумінні представляють собою осмислені і класифіковані факти, дані, принципи, процедури отримання інформації і даних, приклади, засоби пояснення тощо. Вони можуть передаватися у вигляді інструкцій, традицій і структурованої інформації. Знання також можна представити у вигляді накопиченого досвіду, тобто теоретичні і практичні знання. Теоретичні знання складаються з фундаментальних концепцій, гіпотез, принципів, моделей які були визначені і

узагальнені провідними фахівцями в результаті відповідної роботи. Практичні знання складаються з прикладної теорії, емпіричних правил, досвіду та інших раціональних моделей, які постійно використовуються у поточній роботі.

Таким чином, знання можна представити як комбінацію досвіду, цінностей, контекстної інформації, експертних оцінок, яка дає можливість оцінювати і інкорпорувати новий досвід і інформацію. Знання існує в свідомості тих, хто знає. На підприємстві воно фіксується не лише в документах, але і процесах, процедурах, нормах, в цілому в практичній діяльності [1].

Досить часто термін «знання» ототожнюють з терміном «інформація». Однак між ними існують певні відмінності. Так «інформацію» найчастіше представляють як дані, які організовані і передані певним чином, як рух, пов'язаний з передачею знань, тобто інформація є базисом знань. При цьому, знання можуть бути визначені і як продукт використання інформації, а також як інструмент для її інтерпретації. Вони залежні від соціального, технологічного контексту.

До основних властивостей знань можна віднести те, що:

знання можуть бути одночасно використані значною кількістю споживачів без втрати кількості та якості;

знання не зникають по мірі їх використання, тобто знання є невичерпними;

знання дуже важко оцінити;

кількість знання не знижує їх якості;

знання не залежать від просторового розміщення, але залежать від часу тому, що можуть швидко застарівати;

знання можуть бути передані безповоротно, або на відповідних умовах;

знання в значній мірі залежать від інтелектуальних та від чуттєвих властивостей людини;

знання залежать від соціального контексту.

У найбільш широкому розумінні знання можна визначити як проблемно-орієнтовану, індивідуально сформовану в свідомості суб'єкта, а також на різних

матеріальних носіях систему зредукованої інформації, здатну максимально об'єктивно оцінювати складні процеси, явища і результати, забезпечуючи даному суб'єктові оптимальну безпеку і душевний комфорт в даних соціально-економічних умовах [2].

Знання можна розглядати в декількох аспектах, а саме як [2]:

ресурс, що використовується в діяльності організації, на зразок праці та капіталу;

важливий економічний продукт, з яким пов'язані нові форми діяльності організації, засновані на торгівлі продуктами знань, такі як консалтинг, ліцензування та ін.;

основу організації та здійснення економічної діяльності суб'єктів господарювання;

індустрію, яка зростає швидкими темпами та впливає на суспільний розвиток.

Знання досить часто розглядають тільки як ресурс. Однак, знання мають ряд принципових відмінностей від інших ресурсів. До основних відмінностей можна віднести те, що:

знання не зношується, а при постійному користуванні ним, вони розвиваються та стають більш цінними для власника;

суб'єкт, що є носієм знання при його передачі іншому суб'єкту все одно залишається власником знання, якщо знання передаються декілька разів, то це призводить до збільшення кількості власників знання;

знання існує віртуально та на відміну від інших ресурсів може бути персоналізованим (скритим) або формалізованим (явним).

В діяльності підприємства знання виступають дуже цінним ресурсом, який необхідно враховувати на рівні з іншими матеріальними та іншими ресурсами. Знаннями, як будь-яким ресурсом треба управляти. Від того наскільки професійно здійснюється управління знаннями на підприємств залежать результати його діяльності.

Розробка класифікації різних типів знання займає важливе місце в дослідженні економіки, заснованої на знаннях. Е. Брукінг відзначала, що «процес виявлення знань має сенс тільки в разі встановлення типу даних знань» [3, с. 214]. Це необхідно для визначення цінності знання, способів його виявлення, зберігання, передачі і використання в діяльності організації.

На сьогоднішній день відсутня єдина загальноприйнята класифікація знань, але існують різноманітні авторські класифікації (табл .1).

Таблиця 1

Класифікації знань

Класифікаційна ознака	Автор	Вид знань
За змістом	Арістотель	1. Episteme: (know-why, «знаю, чому»). 2. Techne: (know-how «знаю, як»). 3. Phronesis: («практична мудрість», здоровий глузд).
За характером	Е. Брукінг	1. Знання про цілі або ідеалістичне знання. 2. Систематичне знання. 3. Практичне знання. 4. Автоматичне знання.
За характером призначення	П. Друкер	1. Наукове знання. 2. Явне знання. 3. Techne – навички, уміння («ремесло»).
За суб'єктивним значенням	Ф. Махлуп	1. Практичне знання. 2. Інтелектуальне знання. 3. Буденне і розважальне знання. 4. Духовне знання. 5. Непотрібне знання
За приналежністю	М. Полань	1. Особове знання. 2. Колективне знання.
За формою прояву	І. Нонака, Г. Такеучи	1. Явне (кодифіковане, документоване) знання. 2. Неявне (некодифіковане, приховане, латентне) знання.
За способом формування	В.Н. Гунін, В.П. Баранчєєв, В.А. Устінов, С.Ю. Ляпіна	1. Рефлексія (нове знання на базі минулого). 2. Інтуїтивне (знання «з голови» при малому явному знанні) знання.
За змістом	Експерти «Організації економічного співробітництва та розвитку» (ОЕСР)	1. Know-what («знаю, що»). 2. Know-why («знаю, чому»). 3. Know-how («знаю, як»). 4. Know-who («знаю, хто»).

Найбільш рання класифікація знань була дана Арістотелем, який виділяв види знань за їх змістом. Цієї класифікації дотримується і сучасні вчені, та на її основі розробляють власну типологізацію знань. Цікава класифікація знань запропонована Э. Брукінг [3]. Вона підрозділяє знання на ідеалістичних (світогляд, цілі, система понять), систематичні (знання систем, схем, методів), практичні (уміння ухвалювати рішення, фактичні знання для виконання щоденної роботи) і автоматичні (міцно засвоєні робочі знання).

І. Нонака и Г. Такеучи у своїх працях [5] поділяють знання за формою прояву на неявні (приховані, латентні, такі що мають на увазі, некодифіковані, недокументовані) і явні (кодифіковані та документовані). Ці вчені вважають одним з основних чинників підвищення конкурентоспроможності сучасних компаній здатність сприймати і генерувати знання. Досягнення цієї мети пов'язане з визнанням важливості знань, що мають на увазі, та розумінням відмінностей між неявними і явними знаннями.

Сучасні зарубіжні економісти сутність знання аналізують з двох різних позицій [10-13]. Перша позиція є традиційною для стандартної мікроекономіки та розуміє знання як інформацію, необхідну економічним агентам або менеджерам для здійснення раціонального вибору. З цієї позиції знання розглядається як процес перетворення будь-яких початкових даних у відповідне знання, яке може бути використане для аналізу реальної ситуації, тобто практично не відрізняється від інформації. Інша позиція, якій в період становлення економіки знань надається все більше уваги, розглядає знання як економічний актив, аналогічний іншим, вже відомим видам активів (фінансовим, матеріальним тощо). В цьому випадку знання виступає як ресурс і як продукт (інновація).

Треба також відмітити, що знання мають певну цінність, яка визначається складною системою взаємопов'язаних чинників:

по-перше, це ставлення, що склалося в суспільстві до людських ресурсів (позитивне і результативне, нейтральне або навіть негативне);

по-друге, оцінкою ролі людського капіталу в організації (пріоритетною, адекватною або недостатньою);

по-третє, мотивацією людини як носія людського капіталу (прагнення до інвестицій в людський капітал – витрати на освіту, її поліпшення, на підвищення кваліфікації та розвиток здібностей, на зростання мобільності робочої сили та ступеню її адекватності змінам зовнішнього середовища або, навпаки, прагнення до стримування інвестицій в людський капітал або їх крайньою раціоналізацією за відсутності безпосереднього зв'язку між інвестиціями в людський капітал та отриманими результатами) [2].

В останні роки знання стають одним з найголовніших ресурсів у діяльності організації, які здатні значно вплинути на підвищення рівня її конкурентоздатності, інвестиційної привабливості та капіталізації. Такі знання, на відміну від традиційних наукових знань та персональних знань ще називають корпоративними знаннями. В першу чергу вони представляють собою опис різних ситуацій та сценаріїв дій, концентруючи досвід організації з вирішення проблемних ситуацій.

Під корпоративними знаннями розуміються агреговані знання працівників організації які представляють різні сфери її діяльності (фінанси, організація виробництва, збут, ціноутворення тощо), які необхідні для підтримки на високому рівні основних бізнес-процесів організації, для швидкого реагування на динаміку ринку [2].

Знання можуть виступати важливим фактором конкурентоспроможності організації, якщо вони увійдуть до загальної ресурсної системи організації, яка складається з трудових ресурсів (праці), землі, технології, капіталу та підприємницьких здібностей (рис. 1).

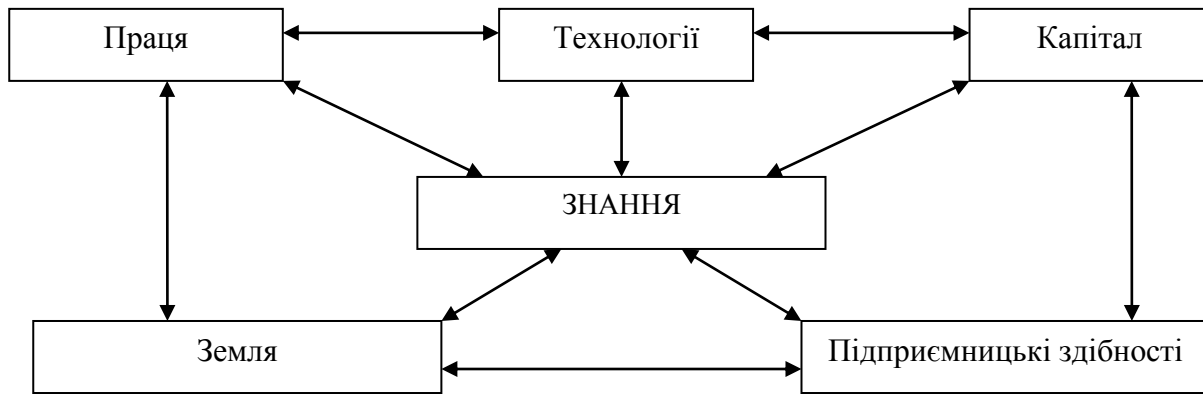

Рис. 1. Ресурсна система організації в умовах економіки знань

Таким чином, виробнича функція в умовах економіки, заснованої на знаннях, включає новий елемент – знання і може бути представлена у наступному вигляді:

$$Q = f(Z_n, P, Z, K, P_z, T), \quad (1)$$

де Q – обсяг продукції;

Z_n – знання;

P – праця;

Z – земля;

K – капітал;

P_z – підприємницькі здібності;

T – технології.

Організації, які приділяють значну увагу управлінню знаннями мають певні конкурентні переваги перед іншими організаціями. Конкурентні переваги умовно можна розділити на три групи [7]. Основні групи конкурентних переваг організації, яке несе розвинуте управління знаннями представлені на рис. 2.

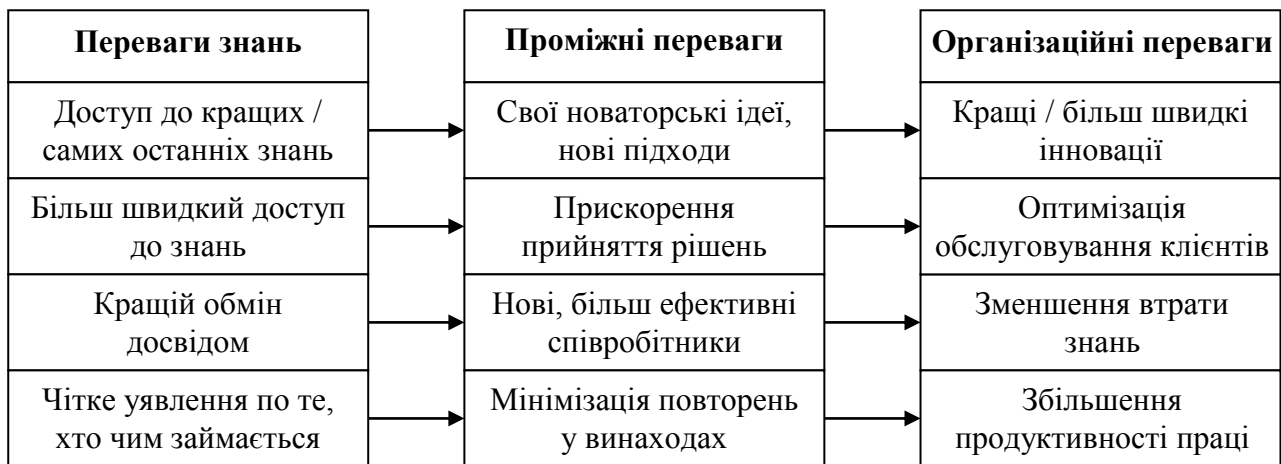

Рис. 2. Переваги, що виникають з організацією управління знаннями

Головне в економіці, заснованій на знаннях, полягає не стільки у створенні нового знання, скільки у продуктивному його використанні. Сучасні організації повинні приділяти значну увагу знанням, як джерелу отримання конкурентних переваг за рахунок отримання інформації про стан внутрішнього та зовнішнього середовища та відносин між ними. Тільки завдяки розумінню своїх власних здібностей та того як вони співвідносяться з потребами споживачів продукції (послуг), організація може розвинути свої конкурентні переваги. Суб'єкти господарювання повинні постійно та безперервно досліджувати свою діяльність, та її зв'язок з зовнішнім оточенням.

Висновки. Створення певних конкурентних переваг за рахунок використання існуючих в організації знань, пов'язано з необхідністю побудови ефективної системи управління знаннями. Діяльність провідних світових компаній свідчить про те, що знання виступають джерелом інновацій та одним з головних ресурсів створення високоякісної продукції (послуг), що забезпечує відповідний рівень конкурентоспроможності організації за рахунок отримання конкурентних переваг. У зв'язку особливого значення набуває дослідження та всебічний аналіз досвіду створення та реалізацій у межах організації системи управління знаннями. Особливу увагу слід приділити дослідженню факторів, що впливають на ефективність функціонування системи управління знаннями.

Також на сьогоднішній день, доречним є дослідження процесів, пов'язаних з плануванням знань, їх розповсюдженням та зберіганням.

Література:

1. Экономика, основанная на знаниях: Учебное пособие / Под общ. ред. А.Л. Гапоненко – М.: Изд-во РАГС, 2006. – 352 с.
2. Экономика, основанная на знаниях (теория и практика): учебное пособие /Т.Е. Степанова, Н.В. Манохина. – М.: Гардарики, 2008. – 238 с.
3. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал. – СПб: Питер, 2001. – 288 с.
4. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США / Ф. Махлуп. – М.: Прогресс, 1966. – 462 с.
5. Nonaka, I. The Knowledge – Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation/ I. Nonaka, H. Takeuchi. N.Y., 1995. – 284 p.
6. Букович, У. Управление знаниями: руководство к действию /У. Букович, Р. Уилльямс. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 304 с.
7. Власов М.В. Управление новыми знаниями на предприятиях. Управление инновациями – 2007: Материалы международной научно-практической конференции / Под. Ред. Р.М. Нижегородцева. – М.: Доброе слово, ИПУ РАН, 2007. – С. 96 – 99.
8. Мильнер, Б. З. Управление знаниями / Б.З. Мильнер. – М.: ИНФРА-М 2003. – 178с.
9. Управление знаниями: учебное пособие / В. В. Ефимов. –Ульяновск: УлГТУ, 2005. – 111с.
10. Becker, G. Human Capital. N.Y.; L., 1975. – 353 p.
11. Freeman C. New Explorations in the Economics of Technological Change. Printer / C. Freeman, L. Socte. L., 1990. – 262 p.
12. Knowledge Management in the Learning Society. P., 2000. – 257 p.
13. Stewart, T.A. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. N.Y.; L., 1997. – 391 p.